«Βάκχες»

Της Κ. ΡΑΠΑΝΑΚΗ

Με έμφαση στη τελετουργία οι «Βάκχες» του Ευριπίδη από το «Εθνικό Θέατρο» είναι μία παράσταση με αρκετά θετικά στοιχεία

«Έρχομαι από όλη την Ασία» λέει στον πρόλογο του έργου ο Διόνυσος, ο γυιός του Δία και της Σεμέλης, της κόρης του Κάδμου. Και εξηγεί ότι η Θήβα «Αυτή είναι η πρώτη πόλη των Ελλήνων / Που ήρθα / Ηρθα από την πολύχρυση γη / Των Λυδών και των Φρυγών». Ομολογεί επίσης ότι «Τώρα το πρόσωπο θεού το τρομερό μου πρόσωπο / Το έκρυψα». Ως άνθρωπος, ο θηλυκόμορφος Διόνυσος, παρουσιάζεται στον Πενθέα, τον εγγονό του Κάδμου και γιο της Αγαύης, η οποία με άλλες μαινάδες βακχεύει στις πλαγιές του Κιθαιρώνα. Και ενώ οι γηραιότεροι, ο Τειρεσίας και ο Κάδμος, δεχόμενοι τη νέα θρησκεία, τραβάνε χορεύοντας προς το όρος, ο Πενθέας, στον οποίο ο Κάδμος έχει παραδώσει τη διακυβέρνηση του Κράτους, αμφισβητεί τη θεική υπόσταση του Διονύσου. Θεωρεί, λανθασμένα, τα βακχικά όργια ως σεξουαλικά όργια, αφού λέει ότι οι μαινάδες «...φαίνεται αντί για τον Βάκχο / Την Αφροδίτη εορτάζουν». Στην ουσία αρνείται ν' αναγνωρίσει τα θαύματα που συμβαίνουν γύρω του.

Δεν βλέπει οτι η φωτιά του Δία που έκαψε τη Σεμέλη ακόμη βγάζει καπνούς γύρω, από τον τάφο της. Ρίχνει στη φυλακή τον Διόνυσο και εκείνος ελευθερώνεται καταστρέφοντας το κτίριο που χρησίμευσε ως φυλακή του. Ο Πενθέας θεομαχεί γιατί, λόγω της στενοκεφαλιάς του, δεν είναι σε θέση να κατανοήσει τις μεταφυσικές πτυχές της νέας θρησκείας.

Ο Στάθης Δρομάζος αναφέρει: «Βέβαια, η λατρεία του Διονύσου που περιγράφεται στις "Βάκχες" δεν υπήρχε στον καιρό του Ευριπίδη. Η λατρεία ήρθε στην Αθήνα από τη Θράκη και τη Φρυγία λίγο πριν από τα ιστορικά χρόνια. Ως λαϊκή λατρεία βρισκόταν σε αντίθεση με το θρησκευτικό κατεστημένο. Η λατρεία του Διονύσου "νομιμοποιήθηκε" μόνον επί Πεισίστρατου. Ως τότε διώκονταν. Κάνοντας αυτή τη παραχώρηση προς τις λαϊκές μάζες, ο Πεισίστρατος κέρδισε την υποστήριξή τους. Ετσι άρχισαν και στην Αθήνα οι γιορτές του Διονύσου. Βέβαια, από την παλιά λατρεία, έμενε μόνο το τυπικό και γιορταστικό, το πανηγυριώτικο μέρος. Μαζική έκσταση, ωμοφαγία και ανθρωποθυσία δεν υπήρχαν πια... Η λατρεία του Διονύσου κατέκτησε την Ελλάδα σαν επιδημία. Το χαρακτηριστικό είναι ότι, σε όσες αναφορές έχουμε, η λατρεία έρχεται σε σκληρή σύγκρουση με τη βασιλική αριστοκρατία».

Στην Επίδαυρο, μέσα από τη πολύ καλή μετάφραση του κου Κ. Χ. Μύρη, ο κος Σωτήρης Χατζάκης αφοσιώθηκε στα να προσεγγίσει και να δώσει το προβάδισμα στην τελετουργία που διέπει το κείμενο. Αρχικά, σ' αυτήν την προσπάθεια δεν βοήθησε το σκηνικό του κου Γιώργου Πάτσα. Μία κατάλευκη έρημος, με ξεραμένα χαμόδενδρα και γυάλες με λευκογάλαζο νερό. Καμία σχέση με την τελετουργική υφή της σκηνοθετικής κατεύθυνσης, όπου από τον Χορό, οι συριγμοί, οι γοργές ανάσες και τα βελάσματα, παρέπεμπαν σε βουκολικό τοπίο. Αντίθετα, τα κοστούμια της κας Ε. Δρίνη για το Χορό, σε λευκές, μπεζ, σταχτί και κυανόγκριζες αποχρώσεις σκιαγράφησαν την υφή του γήινου χρώματος. Δεν κατάλαβα καλά γιατί, πολλά από τα μέλη του Χορού, ανάμεσα σε άναρθρες κραυγές και αλαλαγμούς, κτυπούσαν βότσαλα και πέτρες. Στοιχείο το οποίο, προσωπικά, μου θύμισε το κατά προσέγγιση, όμοιο κτύπημα του «τάλαντου» στα μοναστήρια της ορθόδοξης θρησκείας. Η σκηνοθετική οπτική του κου Σωτήρη Χατζάκη, δίνοντας έμφαση στην τελετουργία, κάπου πέτυχε, κάπου αστόχησε χωρίς να καινοτομήσει.

Σε επίπεδο ερμηνείας και με εύστοχη σκηνοθετική καθοδήγηση, ο Τειρεσίας (κος Μαν. Μαυρομματάκης) και ο Κάδμος (κος Θεμ. Πάνου) έδωσαν μία πειστικότατη εικόνα των γερόντων που χορεύουν τιμώντας τον Διόνυσο. Επίσης η κα Λυδία Φωτοπούλου (Αγαύη) μετέδωσε την τραγικότητα, την απελπισία, το βόγγο, το σπαραγμό, της μάνας που συνέρχεται και αντιλαμβάνεται την αποτρόπαιη πράξη της, σκάβοντας αλαφιασμένη το χώμα σαν να θέλει να μπει ζωντανή σε τάφο να κρυφτεί από τον εαυτό της και από τα μάτια του κόσμου.

Αντίθετα, ο κος Λαζ. Γεωργακόπουλος (Διόνυσος) φαινόταν ότι σε ορισμένα σημεία άλλαζε τον τόνο της φωνής του, κάνοντάς τη πιο βαριά, πιο «τραγική». Επιπλέον, ο ηθοποιός υποδύθηκε το θεό χωρίς να μπορέσει να καλύψει μία πδυπάθεια που ανέδιδαν οι κινήσεις του ως εκφράσεις αυταρέσκειας παρά ως στοιχεία χρειαζούμενα από τις ανάγκες του ρόλου. Ο κος Ιερ. Καλετσάνος ερμήνευσε τον Πενθέα επιφανειακά, χωρίς ν' αγγίξει το βάθος της ουσίας του ρόλου. Μια εύστοχη σκηνοθετική ιδέα ήταν η πορεία σε κρανίου τόπο για τους δύο εξόριστους, την Αγαύη και τον Κάδμο.